

ԱՆԱԾԻՏ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍԵԱՅ

Ազգային, Գրական, Գեղարուեստական

Է. ՏԱՐԻ

ՄԱՐՏ

Թիւ 3

ՏԻԿՆ ՍԻՐԱՆՈՅՆ (Հանդէսի դերին մէջ)

ՏԻԿԻՆ ԻՐԱՆՈՅՇ

ՆՈՒԱ ԱՆՈՋԻՐԱՅ յՈՐՁԵԱՆԻ ԱՌԻՒ

ՈՍՏԻԿԱՅ ԱՎԵՐԻՆ ԵՐԵՆ ՏՓԻՒՅԻՍՈՒՄ
ՄԵՆԵԼԵՐԱ Է՛ ԿՈՆԿԱԼԱՆՈՐ ԿՈՅ ԱՐ-
ՄԻՍԱՆՈՒՆԻ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՅԻ ԵՐԵՆԱՄԻՆԱՅ ՔԵՄԱՍԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ յՈՐՁԵԱՆԻՆԵՐ :

ՅՈՐՁԵԱՆԻ ՆԱԽԱԾԵՆՈՒԹՅԱՆՆԵՐ ՎԱՍԿԱՆՈՒՄ
Է ՏՓԻՒՅԻՍ ԿՈՅ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ,
ՈՐՁ ԵՐԵՆ ԿՈՆԿԱԼԱՆՈՐ ՎԱՍՏԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆՆԵՐ
յՈՐՁԵԱՆԻ ԿՈՄԱՐ ՍԿԵՐ Է ՄԵՆԵՆԵՐ :

ԹՈՂԵՆԵՐՈՒ ՄՈՒ ժՈՒՄՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԱՆԱՆԻՅԻ
ԸՆԹԵՐԵՐՈՒՆԵՐԻՆ ՄԱՆ ՄԱՂԱՆԴԱԼԱՆՈՐ ԱՐՄԻՍՏՈՒՄ-
ԿՈՒ ԿՈՄԱՆԴԱՆՈՒ ԿՆԻՍԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ, ՄԵՆԵՐ ԿՐ ՆՈՂԱ-
ՎԵՆԵՐ ԱՅԻ ՄԵՆԵՐ ԳԵՐԸ, ՈՐ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՅԻ ԽԱՂԱ-
ՑԵՆ Է ՄԵՐ ԹԱՐՈՐՈՒՆԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂ
ՎԵՐՅԻՆ ԱՐԱՐԻՆԵՐՈՒՄ, ԵՐԸ ՄԵՐ ՄԱՆԱՄԵՐԸ ՔԵՄԸ
ՆՈՂԵՐՈՒ ՆՐԱՆ ՆՈՂԵՐ ՎԵՐԱԿԵՆԵՐԱՆՏԱՆԵՐ :

70ԱԿԱՆ ԹԼԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐԸ ԵՆ 80ԱԿԱՆ
ԹԼԱԿԱՆՆԵՐԻ ՍԿԵՐԸ ՄԵՐ ՔԵՄԸ ՈՒՆԵՐԱՆ ԻՐ
ՄԱՆԻՍԱՐԱՆԱՆՈՐ ՆՐԱՐՆԵՐ, ԵՐԸ ԻՒՄԱՆ ԱՄԱՏՈՒՄ-
ՆՈՒ ԳԵՆԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆԸ ԿԱՂԱՆԵՐԱՆ ԸՆՄԻՐ
ԽՈՒՄԸ, ՈՐ ԳՈՐԾՈՒՄ Է՛ԻՆ ԿՈՅ ՔԵՄԻ ՄԱՆԻՍԱՏԱ-
ՂԱՆԴԱԼԱՆՈՐ ՈՅՄԵՐԸ ԱՂԱՄԻԱՆ, ՄԻԱԿԱՆԻ, ԹՈՐ-
ԿԱՆ, ՕՐ. ԱՍՏԱՐԻՅ, Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՅԻ, Տ. ՀՐԱՅԵՐԱՅ,
ՕՐ. ՆՐ. ԳԱՐԱԳԱՅ ԵՆ ՈՐԵՆԻՆԵՐ Ե՛ ԱՂԱՂ ՆՐԱՐՆԵՐ
ՄԵՆԵՐ ԻՐԻՍՈՒ « ՍԵՂՈՒՆ » ԽՈՒՄԸ ԶԱՅԳԱՅԵՐ ԵՆ
ԱՍՏԱՐԵՆԴՈՒՄ ՄԻՆՏԱ ԱՂԱՄԻԱՆԸ, ՈՐ ԿԱՆԵՐԱՆ
ԳԱՆԱՆՆԵՐԸ ԵՆ ՍԿԵՐ ԻՄԵՐ ՄԻՆՏԱՐԵՐՈՒՄ ՄԱՆ
ՄԵՐ ՆԱՐԸ ԳԱՍԱԿԱՆ ԹԱՐՈՐԱՆՈՒԹՅԱՆՆԵՐ ԳԱՆԱՆ-
ՆԵՐԸ ՍԹԱՐԻՆԵՐԻՆ ԱՂԱՄԻԱՆԻ ԿԱՆՏԱՐԱՆԸ ԽԱՂՈՒՄ,
ժՈՂՈՒՄԸ ԻՄԱՂԱՆ, ՈՐ ԻՆԸ ՈՒՆԻ ՔԵՄԸ ԵՆ
ՈՐԻ ՎՐԱՅ ԱՂԱՐԱՆ ՎԱՆԸ, ԱՂԱՐԱՆ ԻՄԱՍՏԱՐԻՅ
ԵՆ ՄԱՂԱՆԴԱԼԱՆ ԿԵՐԱՎՈՒՄ ԶԱՅԱՐԱՆՈՒՄ ԵՆ ՄԵՆ
ԳՐԱՐՆԵՐԸ ՄԵՆ ԵՐԵՐԻՍԸ, ԲԱՄԵՆՈՒ, ՈՒՐԵՆԸ, ԿՈՐ-
ԵՐԱՍՈ, ԳՐԱՅ ՄԵՐ ՄԻ ՄԱՐՄԻՆԱՅՈՒՄ ՈՐՈՒԱԿԱՆ-
ՆԵՐ Է՛ԻՆ, ՈՐ ՄԱՂԱՐԱՆԸ Է՛ԻՆ ԿՈՅ ԹԱՐՈՐՈՒՄ-
ԿԱՆ ժՈՂՈՒՄԸ ԵՐԵՆԱԿԱՂԱՎՈՒԹՅԱՆ ՄԵՂ ԵՆ ԿԱ-
ՎԵՐ ՆՈՐԱ ՍՐՈՒ ԹԵՐԵՐԸ ՄԱՂԱՐԻՆԻ ՔԵՄԻ ԿՈՒ :

ԱՂԱՄԻԱՆ ԱՍՏԱՐԻՆ ԿԱՐԱՎԱՆՈՒՄ ԵՐ ԳՆԱ-

ՑԵՆ ԵՐ ԳԱՆԱՐ ՔԱՆԱՂԱՆ ԵՆ ԿԱՐԵՆԸ ԱՎԱ-
ԳԱՅ ԳԱՆԱՆԱԿԱՆ ԿՈՅ ՔԵՄԻ ՏԱՆԱՎԱՐԸ : ՏԱ-
ՄԱՍԿ ԵՆ ՄԱՂԱՆ ԵՐ ԲՈՒՄԱՆ ԱՂԱՐ ՏԱՆԱՎԱՐԻ
ՎՐԱՅ, ԵՆ ՄԵՆ ՍԱՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՅ, ԲՈՂԱ-
ՎԱՆ ՍԵՐ ԵՆ ԽԻՂԱՆ ԿԱՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐ ԿԱՐ-
ԿԱՆՈՐ ԳԱՐԱՅՈՒՄ ՍՐԱՆԸ ՆԱՐԵՐԸ ԵՆ ՎԱՆԵՐԸ
ԿԱՄԱՐ : ԵՆ ԱՂԱՐ ՄԵՆ ՄԻՍԻԱՆ ԿԱՄԱՐԵՐ ԵՆ
ԱՐՄԻՍՏՈՐ : ԿԱՄԱՐԵՐ ԵՆ ՄԵՆԱՆ, ԱՐԵՆԵՐԸ
ԹՈՂԵՆԵՐՈՒ ԿՈՅ ՔԵՄԸ : ՀԻՄԱՅԱՆ ՆԱ ՈՒՄԱՆԱՅ
ԵՐԵՐԸ, ԿԵՐԱՆԸ ԵՆ ԿԵՐԱՆԸ, 80ԱԿԱՆ ԹԼԱԿԱՆ-
ՆԵՐԻ ՎԵՐԸ, ՈՐԵՐ յԵՐՈՂ ՄԵՆԵՆԸ Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՅԻ
ԵՐԵՐԸ ԿԱՆԵՐ ՄՈՒ ՄԱՍՐ ԱՐԱՐԻ :

ՏԱՐԸ ԹԼԱՆ ԵՆ ԿՈՅ ՔԵՄԻ ԿԱՄԱՐ ԱՄԱՂԱՆ
ԹԻԱՆ ԱՐԱՐԻՆԵՐ . . .

ՁԵ ԿԱՐ ՄԱՂԱՐԻՆԻ ՔԵՄԻՆ ՆՈՂԱՆ ԵՆ ՈՂԻՆ ԵՆ
ՆԱ ՄԱՆԱՄԵՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԷՐ ՆՄԱՆՈՒՄ :

ՆԵՐԵՆԸ ԵՐԵՆԸ ՄԻՍԻՅԻ ՄԱՍԿ ԹԱՂԱՆ ԿԱՅ-
ԺԵՐԻ ՆՄԱՆ ՎԱՂԱՎՈՒՄ Է՛ԻՆ ԲՈՂԱՐԻՆԵՐ ԵՆ ՆՈՐԻՅ
ԿԱՆԵՐԸ, ժՈՒՄԱՆԱԿԱՆԱՐԱՅԻՆ ԻՐԱՆԸ ՆՈՂԱՆ
ԱՂԱՆ ԵՆ ԹՈՂԱ լՈՂԱ ՍԿԵՐԸ :

ՁԵ ԿԱՐ ԲՈՂԱՎԱՐՈՂ ԿՐԱՐԸ ԵՆ ՔԵՄԸ ԱՎԱ-
ՍՈՒՄ ԷՐ ԱՂԱՂ ԿՐԱԿԻՆ . . .

ՁՈՐ ԵՆ ԿԱՐԾՈՒՄ, ՈՐ ԳՐԱՐԸ, ԿԱՐԱՍՈՒՄ
ԹԻԱՆ ԵՆ ՔԵՄԸ ՎԱՆԱՄԱՆՈՂԸ, ԳՐԱՐԸ. ՔԵՄԸ
ՎԱՆԱՄԱՆՈՂ ԻՆԸ ԺՈՂԱՎՈՐԸ Է՛, ԻՍԿ ՆՈՐԱՆ
ՎԱՍՏՈՂԸ, ԿՐԱԿՈՂԸ ՄԱՂԱՆԵՐԸ :

ՏԱՐԸ ՄԱՂԱՂ ՄԱՂԱՆԵՐԸ, ԹՈՂԱՆ ԿԱՆԱՆ
ԼՈՂԱ ՄԱՆ ԵՆ ՔԵՄԸ ՆԻ ՄԱՐԻՆ, ԿՐ ՎԱՆԱՄԱՆ
ԻՐ ԳՈՂԱՐԻՆԸ, ԵՆ ՈՐԸՆԱ ՆԱՄ ԵՆ ՆՈՐԱ ՄԱ-
ՂԱՆԴԱԼԱՆ ԳԱՆԱԿՆԵՐԻ ԹԻՐԸ, ԱՅԵՐԱՆ ՆՈՐԱ
ԿԵՐԸ ԱՄՈՐ Է ԵՆ ԱՎԱՐԱՆ ԱՎԱՆՈՒՄ :

ԳԱՆԱՐԸ, ԻՆԱՂԱՆ ԱՍԱՅԻ, ԱՂԱՄԻԱՆԻ ՄԱ-
ՆՈՒ ՍԿԵՐ ՄՈՒՄԱՆԱՂ ԿՈՅ ՔԵՄԸ. ՏԱՆԱՎԱՐԸ
ԳՐԱՐԸ ԵՐ ԱՆԵՐԸ ՈՐԵՐԸ ԵՆ ՆՈՐԻՅ ՆԱ ԺՈՒՄԸ
ՄԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ՄԱՂԱՆԵՐԸ ՈՒ. ԱՆԻՆ ԵՆ ՆԱՆ-
ՄԱՂԱՐԻՆ ՔԵՄԻ ԳԱՂԱՎԱՐԸ ՄԻ ՆԱՐԸ ՆԱՐԱՐԻՆԵՐ,
ՈՐԵՐԸ ՔԵՄԻ ՍՐԱՐ ԳԱՂԱՎԱՐՈՒՄ ԳՆՈՒՄ Է՛ԻՆ ԳԱ-
ՆԱՆԵՐԸ՝ ՆԱՂԱՂԱՎԱՆԱԿԱՆ ԵՆ ՎԱՆԱՐԸ ՄԵՆԸ
ԲՈՒՄԱՆ, ԳՐԱՐԸ ՄԱՂԱՆԵՐԸ ԵՆ ՍԵՐԻՅ ԳԵՐԱՄԱՆ-
ՆԵՐ, ՈՐԵՐԸ ԵՐԸ ԳԱՐԸՐԻՆ ՄԱՐԱԳԿԱՆՈՒԹՅԱՆ,
ԻՍԿ ԹԱՐՈՐԱՆ ԲԱՐԵՐԸ ԳՐԱՎԱՆԱԿԱՆ ԿԵՐԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ,

ՁՈՒ ՈՐԱՆՈՒՄ, ԳՈՂԱ ՄԵՂ Է՛ ԿԱՂԻՆ ԲԱՐԻՆ-
ԻՆԸՆ ՔԵՄԻ ՄԱՂԱՐԻՆ ԵՆ ԳԱՂԱՎԱՐԻՆ ԺՈՒՄԱՆ
ԱՆԱՄԱՆԵՐ, ԲԱՅՅ ԳՈՂԱ ԹԻՐԸ ՆԱՄ ՍԱԿԱՆ ԵՐ
ԵՆ ԳՐԱՐ ՄԻԱՅՆ ԿՈՅ ՔԵՄԸ ՄԱՐԱՐԻՄԱՆԵՐ Է՛ԻՆ :
ՎԵՐԱՎԱՅՆ ԿՈՅ ԿԱՍԱՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՔԱՆԻՄԱՅ

մասը ցանկացաւ վերջ դնել հայ բեմի թշւառ վիճակին եւ միջոց աւելց բոլոր եղած ոյսերին ի մի հաւաքել, հրաւիրելով միեւնոյն ժամանակ Պոլսեց ոյսեր, որոնց թւում եւ տաղանաւոր Տ. Սիրանոյշին :

Դա 1897 թւականն էր : Խոմար կաղմեց Բաքուում, որտեղից եւ բեմի լոյսը պիտի սրվուէր իր ճառագայթները գաւառները :

Ես առանձին նշանակութիւն չեմ տալիս Տ. Սիրանոյշի գործունէութեան՝ կենսորոններում, ուր առանց նորան էլ հայ բեմի գաղափարը վաղուց մարմնացած էր, իթէ ոչ նա նորից չէր վերակենդանանայ . բայց Տ. Սիրանոյշի դործունէութեան մէջ վերջին տարիներում փառաւոր եւ անմոռանայի էջեր են կաղմում նորա գաւառական ճամբորդութիւնները, Ահա որտեղ է նորա ամբողջ գործունէութեան թագն ու պսակը, ահա ուր է նորա կատարած մեծ դերը, կենսորոնները միջոց ունին տեսնելու եւ օտար բեմեր եւ փոքր ի շատէ վառել իրանց սրտում գեղարւեստի սէրը, բայց գաւառը գործի է դորանից եւ կարօտ է լուրջ բեմի :

Տ. Սիրանոյշը հէնց առաջին սեզոնից յետոյ սկսեց ճանապարհորդել գաւառները եւ դա ուղղակի յաղթական դաշնակցներ են . ի՛նչ ողբերգութիւն, ի՛նչ մեծ շարժում, եւ ո՛րքան էստետիկական բաւականութիւն աւելց տաղանդաւոր արտիստուհին :

Ես ինքս ականատես եմ եղել նորա գործունէութեան ամենախուզ գաւառներում անգամ, ուր հայ բեմի ճառագայթները շատ սակաւ է թափանցում, տեսել եմ ինչպէս օտարախօս Հայերը, սիրելով բեմը՝ սիրել են եւ իրենց մայրենի լեզուն եւ աշխատել սովորել եւ սիրել նորան :

Դա մեծ գործ է, եւ արժէ դորա համար պատկառանքով յիշել տաղանդաւոր արտիստուհուն :

Տ. Սիրանոյշը բեմը դարձրել էր ամբիոն եւ ինքը հռետոր-քարոզիչ . նրա խաղը շատ զգացումներ էր զարթեցնում եւ շատ ու շատ մտադաւած մտքեր շարժում :

Եւ ո՛ւր որ նա գնալու է, իրանից յետոյ անշնչեղի հետքեր չէ թողել, անչէջ պահելով հայ բեմի գաղափարը :

Եւ այժմ ահա բոլորելով իւր երեսնամեայ

փոթորկալից ուղին, նա իբրեւ իւր մայրենի բեմի եւ ազգի արժանաւոր գաւաղը մեր առաջին է դնում իւր կատարած մեծ գործը, կաղմելով հայ բեմի պատմութեան մէջ փառաւոր էջեր :

Եւ, անշուշտ, ուր որ մի բուռն հայ հասարակութիւն կայ, որի արտին մօտ է մայրենի բեմի նուիրական գաղափարը, անշուշտ, արձագանք կը տայ նրա յորելանին եւ կը շտապէ ջերմ մասնակցութիւն ունենալ :

Մենք պէտք է վարձատրենք մեր ազգի արժանաւոր գաւաղներին, որ դա լինի խրախոյս եւ քաջալերութիւն նրանցից յետոյ եկողների համար :

ALTALENA

ՔԱՌՈՒԿ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԵՒ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ժ.

Ի՞նչ պապականութեան հոյին, ինչպէս ասացինք, թէ՛ վերածնութեան ու Նորոգողութեան թէ՛ քաղաքակրթութեան ու յառաջագիմութեան դէմ մնաց անսփոփոխ, եւ թէ ուզում եր մնալ անսփոփոխ եւ Ֆրանսիայում նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ այս ամբողջ երկրը յեղափոխական ցնցումներով նոր կենալու բողոք կոտրած՝ զայթնեց նորելու իր կազմը, ուղիղ ճանապարհի վրայ դնելու իր ընթացքը . երբ Ֆրանսական ազգի արթնացած ինքնաճանաչութիւնը, արեան հեղեղներ կապելով, անթիւ անհամար զոհեր տալով, տապալեց իր վրայ ծանրացող միահեծան բռնակալութիւնը, բացարեց պալատների, բնաշարանների ու գաւառանների դռները ընդամենաւոր ազգութեան առաջ, երբ վերջապէս խորտակելով սիրող սոսկալի անհաւասարութիւնը եւ անարդարութիւնը,